

Grenland Havn IKS

Bamble og Porsgrunn kommune

2015 :: 405 004

Innhold

Sammendrag	ii
1 Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn, formål og problemstillinger	1
1.2 Kriterier og metode	1
1.3 Høring.....	2
2 Fakta om selskapet.....	4
2.1 Eierskap	4
2.2 Formål	5
2.3 Selskapets ledelse	5
2.4 Økonomisk stilling.....	6
3 Oppfølging av tidligere anbefalinger	7
3.1 Anbefalinger til selskapet	7
3.2 Oppfølging av anbefalinger – vurdering og konklusjon	7
4 Kommunenes forvaltning av eierskapet.....	9
4.1 Oppfølging av eierskap – retningslinjer og praksis	9
4.2 Spesielt om eieravtalen	14
4.3 Annet.....	18
5 Vurderinger av eierskapet	19
5.1 Oppfølging av eierskap – retningslinjer og praksis	19
5.2 Oppfølging av eieravtalen.....	20
6 Anbefalinger	22
Vedlegg	22
KS' Anbefalinger om eierskap mm.....	24

Foto forside: Telemark kommunerevisjon IKS

Sammendrag

Bestilling og bakgrunn

Eierskapskontrollen er bestilt av kontrollutvalgene i Bamble kommune i sak 28/14 og Porsgrunn kommune i sak 64/14. Bakgrunn for bestillingen er plan for selskapskontroll 2012-2015, vedtatt av kommunestyrene i Bamble og Porsgrunn kommune.

Kontrollutvalgene har bedt om svar på følgende problemstillinger:

Blir kommunens eierinteresser i Grenland Havn IKS utøvd og forvaltet i samsvar med aktuelle regler og normer, samt kommunestyrets/bystyrets vedtak og forutsetninger?

Vi vil særlig undersøke følgende:

- *I hvilken grad er relevante anbefalinger fra forrige eierskapskontroll fulgt opp?*
- *I hvilken grad er avtalte rutiner for eierskapsutøvelsen fulgt:*
  - *informasjon til andre eiere om bundet mandat i representantskapet*
  - *kommunens håndtering av representantskapsaker*
  - *valg av styremedlemmer*
  - *godtgjørelse til representantskapet*
  - *samordning av standpunkt i viktige saker*
  - *informasjonsmøter/eiermøter*

Metode

Eierskapskontrollen er gjort i overensstemmelse med kommunelovens regler om gjennomføring av selskapskontroll i §§ 77 og 80, samt forskrift om kontrollutvalg §§ 13 og 14 og gjeldende veileder for selskapskontroll, fastsatt av Norges kommunerevisorforbund.¹

Fakta i rapporten bygger på informasjon som er innhentet gjennom egenerklæring fra styret og fra eierrepresentantene, dokumentgjennomgang, skriftlig intervju med havnedirektør og ordfører i de to kommunene.

Om selskapet

Grenland Havn IKS er eid av kommunene Bamble, Porsgrunn og Skien, som alle har like eierandeler. Selskapet sin hovedvirksomhet er havnedrift og forvaltning av havne- og farvannsloven.

---

¹ Selskapskontroll - fra A til Å, Norges kommunerevisorforbund 11. mai 2011

Våre funn og vurderinger

Oppfølging av eierskap

På flere av områdene vi har undersøkt blir kommunenes eierinteresser utøvd og forvaltet i samsvar med aktuelle regler og normer. Men det er også områder der praksis ikke er i tråd med regler eller anbefalinger som er gitt for god eierstyring. Dette er kommentert nedenfor.

Eierkommunene har inngått en avtale som sikrer samordning av eierskapsutøvelsen. Bamble kommune har utarbeidet Eiermelding, mens Porsgrunn kommune har Eierstyringsprinsipper. Porsgrunn kommune skal starte arbeidet med Eiermelding høsten 2015. Dokumentene er ikke godt kjent i selskapet. Dersom kommunene ønsker at selskapet skal innrette seg etter eiers krav og ønsker, må kommunen ha rutiner for å sikre at forventningene fra eier blir forankret i representantskapet, og at selskapet er kjent med disse forventningene.

Det vedtatte strategidokumentet for Grenland havn IKS har målsettinger som kan være mer vidtgående enn formålet som er angitt i selskapsavtalen.

Kommunene praktiserer ikke vara i rekke for representantene i representantskapet slik det er nedfelt i selskapsavtalen.

Det er ikke utarbeidet styreinstruks, men styret har lagt opp til at det skal bli gjort i løpet av 2015. Bamble kommune forventer at selskapet skal sørge for opplæring av styret. Porsgrunn har ikke tilsvarende forventning i sine Eierstyringsprinsipper. Det er ikke godt nok avklart hvem som skal ha ansvar for opplæring av styret, og det er ikke etablert rutiner for jevnlig styreopplæring. Styret har heller ikke utarbeidet egne etiske retningslinjer slik KS anbefaler.

Eiermeldingen til Bamble kommune er upresis i omtale av kommunestyrets rolle i valg av styremedlemmer.

Bamble kommune har en praksis som vi mener sikrer rapportering fra representantskapet til kommunestyret og avklaring av rammer for kommunens Eierrepresentanter, slik KS anbefaler. Vi kan ikke se at Porsgrunn kommune sikrer dette i samme grad.

Oppfølging av Eieravtalen

Flere av rutineene som er avtalt er blitt fulgt opp, men det er også noen rutiner som ikke har vært anvendt i perioden. Det gjelder bruk av bundet mandat og samordning av standpunkt. På noen områder er det ulik praksis eller at rutineene ikke er fulgt opp. Dette er kommentert nedenfor.

Innkallingene til representantskapsmøtene har kommet til kommunene innenfor de fristene som er satt i avtalen. Saksinformasjon i enkelte saker har kommet senere enn fristen. Etter avtalen skal ordførerne vurdere om representantskaps sakene skal behandles av kommune-/bystyret. Dette er praktisert i samsvar med avtalen, men kommunene har hatt ulik praksis på hvorvidt saker til representantskapsmøtene blir lagt fram for kommune-/bystyret. Vi vil påpeke at det generelt er viktig at kommunestyret får kjennskap til representantskaps saker og mulighet til å vurdere behovet for å binde representantens mandat i representantskapet.

I eieravtalen er det fastlagt at kommunene skal utarbeid et felles godtgjørelsesreglement. Kommunene utbetaler godtgjøring til egne representanter etter eget reglement.

Anbefalinger

På bakgrunn av de funnene som er gjort i denne kontrollen, anbefaler vi at eierkommunene bør:

- vurdere om det er behov for å justere formålet i selskapsavtalen,
- sikre at vara til representantskapet velges i tråd med selskapsavtalen,
- vurdere om det er behov for å endre bestemmelser om godtgjøring i eieravtalen slik at avtalen er i tråd med praksis og gjeldene regler og retningslinjer,
- sikre at det blir utarbeidet instruks til styret,
- sikre at det utarbeides egne etiske retningslinjer for selskapet.

Bamble kommune bør:

- sikre at kommunens forventninger til selskap i eiermeldingen er forankret i eierorganet og gjort kjent for selskapene,
- sikre at eiermeldingen har korrekt informasjon om valg av styremedlemmer.

Porsgrunn kommune bør:

- utarbeide eiermelding og sikre at relevant innhold blir forankret i eierorgan og gjort kjent for egne selskaper,
- sikre at saker som skal behandles av representantskapet er kjent for og avklart med kommunestyret.

Skien, 13.08.15

Telemark kommunerevisjon IKS

1 Innledning

1.1 Bakgrunn, formål og problemstillinger

Eierskapskontrollen er bestilt av kontrollutvalgene i Bamble kommune i sak 28/14 og Porsgrunn kommune i sak 64/14. Bakgrunn for bestillingen er plan for selskapskontroll 2012-2015, vedtatt av kommunestyrene i Bamble og Porsgrunn kommune.

Kontrollutvalgene har bedt om svar på følgende problemstillinger:

Blir kommunens eierinteresser i Grenland Havn IKS utøvd og forvaltet i samsvar med aktuelle regler og normer, samt kommunestyrets/bystyrets vedtak og forutsetninger?

Vi vil særlig undersøke følgende:

- *I hvilken grad er relevante anbefalinger fra forrige eierskapskontroll fulgt opp?*
- *I hvilken grad er avtalte rutiner for eierskapsutøvelsen fulgt:*
  - *informasjon til andre eiere om bundet mandat i representantskapet*
  - *kommunens håndtering av representantskapsaker*
  - *valg av styremedlemmer*
  - *godtgjørelse til representantskapet*
  - *samordning av standpunkt i viktige saker*
  - *informasjonsmøter/eiermøter*

Kontrollen omfatter hovedsakelig årene 2013 og 2014.

1.2 Kriterier og metode

Denne kontrollen er en eierskapskontroll. Kontrollen er gjennomført i samsvar med kommunelovens regler om selskapskontroll i §§ 77 og 80, forskrift om kontrollutvalg §§ 13 og 14, samt gjeldende veileder for selskapskontroll, fastsatt av Norges kommunerevisorforbund.²

I rapporten presenterer vi sentral bakgrunnsinformasjon om selskapet. Vi vil understreke at rapporten beskriver en kontroll av eierskapsutøvelsen, ikke en kontroll med styret og virksomheten i selskapet.

---

² Selskapskontroll - fra A til Å, Norges kommunerevisorforbund 11. mai 2011

Kontrollen er gjennomført av forvaltningsrevisor Anne Sæterdal og oppdragsansvarlig for forvaltningsrevisjon Kirsti Torbjørnson.

Selve havnedriften er regulert i egen lovgivning. Vårt fokus her er kommunenes forvaltning av sitt eierskap i selskapet.

Kriterier for vurderingene i rapporten bygger i hovedsak på følgende kilder:

- lov 29. januar 1999 om interkommunale selskap (IKS-loven),
- forskrift 17. desember 1999 om årsbudsjett, årsregnskap og årsberetning for interkommunale selskaper,
- KS anbefalinger for eierstyring (vedlegg),
- selskapsavtalen, eierskapsavtalen og relevante kommunestyrevedtak,
- kommunenes Eiermelding og/eller Eierstyringsprinsipper.

Fakta i rapporten bygger på informasjon som er innhentet gjennom:

- egenerklæring fra styret,
- egenerklæring fra 7 av 8 eierrepresentanter,
- skriftlig intervju med ordfører i de to kommunene og havnedirektør,
- avklarende spørsmål på telefon med styreleder og leder av representantskapet,
- dokumentgjennomgang.

I rapporten fokuserer vi på negative funn. Det som er i orden blir i mindre grad omtalt.

Vi mener at metodebruk og kildetilfang i denne eierskapskontrollen har gitt et godt nok grunnlag til å svare på de problemstillingene som kontrollutvalget har vedtatt.

1.3 Høring

Utkast til rapport er sendt på høring til selskapets styre og daglige ledelse og til de to eierkommunene med kopi til rådmann.

I høringssvaret fra Porsgrunn kommune er det ikke noen kommentarer på selve innholdet i rapporten. En av eierrepresentantene påpeker et behov for tydeliggjøring av hva kommunen som eier forventer av egne medlemmer i representantskapet og bedret dialog mellom eierrepresentantene og bystyret.

I høringsvaret fra Bamble kommune er det kommentert at den første anbefalingen som gjaldt kommunen var uklar. Den er justert slik at det er tydelig at det er forventningene som kommunen har nedfelt i egen eiermelding som skal gjøres kjent i selskapet. Utover dette hadde ikke kommunen kommentarer til innholdet.

Grenland Havn IKS påpeker i sitt høringsvar feil i beløp for godtgjørelse for vararepresentanter til styret og driftsresultat 2014. Dette er rettet. De skriver videre:

Det arbeides nå med å utarbeide forslag til etiske retningslinjer. Disse vil bli fremlagt for styre og representantskap ved første anledning. Administrasjonen har tatt seg ad notam at utsendelse av enkelte dokumenter til representantskapets medlemmer i noen tilfeller er foretatt etter fristen på 4 uker.

Selskapet har også en kommentar til en anbefaling om at bestemmelser om godtgjøring i eieravtalen blir fulgt opp eller endret i samsvar med ønsket praksis.

Det kan oppfattes som noe uklart hva «ønsket praksis» betyr, ref. presisering gitt under «Godtgjørelse til representantskapet» på side 16, avsnitt 2, hvor det henvises til en prinsipputtalelse fra Kommunal og moderniseringsdepartementet (28.11.13). På grunnlag av denne uttalelsen, samt uttalelse fra KS eierforum, fremkommer det at det er kommunestyret som bør utbetale godtgjøring til medlemmer i representantskapet. Referer også side 20 «Godtgjørelse til representantskapsmedlemmene».

Vi har justert denne anbefalingen.

2 Fakta om selskapet

2.1 Eierskap

Grenland Havn IKS ble etablert 1. januar 2004. Det er et interkommunalt selskap, som reguleres av lov om interkommunale selskap (IKS-loven). Eiere og eierandeler er vist nedenfor.

Eiere	Eierandel
Bamble kommune	33,33 %
Porsgrunn kommune	33,33 %
Skien kommune	33,33 %

Representantskapet er selskapets øverste myndighet. Det er kommunestyret som oppnevner medlemmer til representantskapet. I selskapsavtalen til Grenland Havn IKS er det nedfelt at det skal være fire representanter med like mange vara i rekke. Medlemmer i representantskapet er vist nedenfor. Kommunene praktiserer bruk av personlig vara.

Eiere	Medlem	Varamedlem
Bamble kommune	Jan Runar Arvesen	Tom Rune Olsen
	Liv Bråthen Norheim	Linda Holien
	Jan Erik Gyllensten	Knut Magnus
	Erling Dahl	Tor Tollefsen
Porsgrunn kommune	Tone E. Berge Hansen	Trond Ingebretsen
	Stein Haugland	Ole Kåre Wagenius
	Svein Tore Uldal	Sverre Siljan
	Anne Karin A. Hansen	Runar Berthiniussen
Skien kommune	Lars Lindskog	Hans Edvard Askjer
	Bjørn Harald Rudborg	Frode Bakken
	Lars Solbakken	Signy Gjærum
	Siri Svenkerud	Geir Elsebutangen

Grenland Havn IKS sine eierandeler i tilknyttede selskaper er vist nedenfor.

Selskap	Aksjeandel	Selskap	Aksjeandel
Tangen Eiendom AS	50 %	Taklift AS	10,2 %
Jernbanebrygga 63	50 %	Nordic Link	9,1 %
Andel RS2 Langesund	19,6 %	Vekst i Grenland AS	1,5 %

2.2 Formål

Selskapsavtalen er vedtatt av representantskapet (havnerådet) 26.10.11, og av kommunestyret/bystyret i eierkommunene i løpet av 2012. Formålet til selskapet er fastlagt i selskapsavtalen, der det står:

Selskapet skal sikre regionen en konkurransedyktig, framtidsrettet og miljøriktig infrastruktur for sjøtransport. Selskapet skal gjøre haven til effektivt trafikknutepunkt mellom ulike transportformer. Selskapet skal utøve den myndighet og ivareta de forvaltningsoppgaver som er tillagt kommunene etter havne- og farvannsloven.

2.3 Selskapets ledelse

Styret

I følge selskapsavtalen skal styret bestå av sju medlemmer, hvor seks medlemmer med tre numeriske varamedlemmer velges av representantskapet for to år. Ett av styrets medlemmer velges av og blant selskapets ansatte.

Styrefunksjon	Styret valgt i representantskapsmøte 27.03.15
Styreleder	Geirr Frønes
Nestleder	Jon Pieter Flølo
Styremedlem	Geir Arild Tønnesen Inger Annie Gaathaug Sabine Barbel Paschedag Merete Steinvåg Østby
Styremedlem valgt blant ansatte - varamedlem	Aud Marit Nordahl Olsen Olav Vaagen
Øvrige varamedlemmer	Terje Christensen Karianne Hansen Janicke Andreassen

Styresammensetningen oppfyller krav til representasjon av begge kjønn, jf. lov om interkommunale selskaper (IKS-loven) § 10 første ledd.

Det er ikke utarbeidet egen styreinstruks. I 2011 ble det engasjert ekstern bistand i arbeidet med å utarbeide forslag til dokumentstruktur for selskapets styrende dokumenter. I tillegg til eieravtalen, selskapsavtalen og retningslinjer for valgkomiteen, ble det foreslått å utarbeide styreinstruks og stillingsinstruks for havnedirektøren. Dette er foreløpig ikke gjort, men styret har i sin egevaluering fra 20.03.15 fremmet forslag om å etablere og ferdigbehandle styreinstruks og samt instruks for daglig leder i løpet av 2015.

Styreleders honorar for 2014 er kr. 67 767 pr år og kr. 1 572 pr møte/dag. Nestleder har kr. 31 389 pr år og kr. 1 572 pr møte/dag, og de andre styremedlemmene får kr. 20 926 pr år og kr. 1 572 pr møte/dag og varamedlemmer kr. 1 572 per møte.

Organisasjon

Finn Flogstad er havnedirektør. Han arbeider i full stilling og har en årslønn på kr. 1 011 823, samt firmabil.

Grenland Havn IKS hadde 17 ansatte i 2014.

2.4 Økonomisk stilling

Den største inntektskilden for selskapet er vederlag og gebyrer. En betydelig del av inntektene kommer også fra utleie av areal og bygning og anløpsavgifter.

Grenland Havn IKS	2014	2013
Resultatregnskap		
Driftsinntekter	52 900 596	41 722 868
Driftsresultat	7 516 157	919 796
Årsresultat	6 105 426	1 284 331
Resultatgrad i %*	14,2	2,2
Balanseregnskap		
Sum eiendeler	493 827 330	486 459 437
Egenkapital:		
Kapitalkonto	302 265 397	301 265 397
Bundet fond og udisp. overskudd	46 872 992	41 767 566
Sum gjeld	144 688 941	143 426 474
Likviditetsgrad 1*	8,95	8,14
Egenkapitalandel i %*	70,7	70,5
Gjeldsgrad*	0,42	0,42

* Formler benyttet ved beregning av nøkkeltall, se vedlegg 1.

Resultatutviklingen har vært positiv fra 2013 til 2014. Selskapet har en god egenkapitalandel og likviditetsgraden er god.

3 Oppfølging av tidligere anbefalinger

I hvilken grad er relevante anbefalinger fra forrige eierskapskontroll fulgt opp?

Vi skal her se på hvordan kontrollen som ble gjort for Skien kommune i 2006 er fulgt opp. Vi vil bare se på anbefalingene som ble gitt til selskapet.

3.1 Anbefalinger til selskapet

Gjennomgang av vedtektene

I kontrollen fra 2006 ble det påpekt at representantskapet (tidligere havnerådet) bør gjennomgå vedtektene og sikre at de er i samsvar med gjeldene regelverk. Selskapet har nå fått nye styrende dokumenter. Det er utarbeidet eieravtale, selskapsavtale og retningslinjer for valgkomité som er vedtatt av representantskapet i 2011 og av kommune-/bystyrene i 2012. Selskapet har nå en selskapsavtale i samsvar med IKS-loven.

Vurdering av skatteplikt

Grenland Havn IKS har vært i kontakt med Grenland likningskontor for å få vurdert skatteplikt for selskapet. Konklusjonen var at selskapet ikke har erverv til formål og er å anse som skattefri institusjon etter skatteloven § 2-32. Videre er skatteplikt for inntekt av «økonomisk virksomhet», herunder «bortleie av fast eiendom», vurdert. Selskapet vil være begrenset skattepliktig for inntekter fra utleie av eiendom som ikke har tilknytning til havnevirksomheten, jf. skatteloven § 2-32 andre ledd. Det fremgår av regnskapstallene at det er betalt inn skatt for inntekter fra utleie av eiendom.

Varsle eierkommunenes kontrollutvalg og revisor ved møter i representantskapet

Eierkommunene og deres revisor, samt sekretariatet for kontrollutvalget til to av eierkommunene får nå innkalling og referater fra møter i representantskapet.³

3.2 Oppfølging av anbefalinger – vurdering og konklusjon

Grenland Havn IKS har gjennom ny selskapsavtale fått rettet opp det som ble påpekt om vedtektene ved forrige kontroll.

Skatteplikten er vurdert og vi har gjennom regnskapstallene sett at selskapet betaler inn skatt. Dette er i tråd med konklusjonen om begrenset skatteplikt.

---

³ Dette er de to eierkommunene som eierskapskontrollen omfatter.

I følge kommuneloven § 80 tredje ledd skal kontrollutvalget og kommunens revisor motta innkalling til representantskapsmøte. Denne bestemmelsen sikrer at kontrollutvalget kan holde seg oppdatert om aktiviteten i selskapet, noe som kan være viktig for å ivareta kontrollutvalgets rolle. Kontrollutvalget og revisjon i de to kommunene vi har undersøkt får kopi av innkalling og sakspapirer for møter i representantskapet til Grenland Havn IKS, i tråd med kravet i kommuneloven. Vi har ikke undersøkt om det er avtale med Skien kommune om videresending fra postmottak til kontrollutvalget, da de ikke er omfattet av denne eierskapskontrollen.

4 Kommunenes forvaltning av eierskapet

Blir kommunens eierinteresser i Grenland Havn IKS utøvd og forvaltet i samsvar med aktuelle regler og normer, samt kommunestyrets/bystyrets vedtak og forutsetninger?

4.1 Oppfølging av eierskap – retningslinjer og praksis

I både Bamble og Porsgrunn kommune er det ansatte i administrasjonen med et eget ansvar for selskap, utenom rådmann. Bamble kommune har en ansatt med ansvar for interkommunale selskaper, mens Porsgrunn kommune har en ansatte med ansvar for alle typer selskap.

Eiermelding

KS anbefaler at kommunene utarbeider eiermelding⁴. Eiermeldingen er et overordnet politisk styringsinstrument. Ifølge anbefalingene fra KS bør en eiermelding som et minimum omfatte:

- oversikt over kommunens virksomhet som er lagt i selskaper og interkommunale samarbeidstiltak,
- prinsipper for eierstyring,
- formålsdiskusjon og selskapsstrategi knyttet til de ulike selskapene.

Kommunenes eiermeldinger gir føringer for eierrepresentantene og kan også gi styringssignal til selskapet. Kommunene kan utarbeide felles eiermeldinger for interkommunale selskaper.

Eierne har ikke utarbeidet en felles eierstrategi eller eiermelding. Men i tillegg til selskapsavtalen har de inngått en eieravtale som regulerer den praktiske utøvelsen av eierskapet. Denne avtalen beskriver ikke styringssignaler/eiernes forventinger til selskapet. Eieravtalen blir omtalt spesielt under punkt 4.2.

Bamble kommune har utarbeidet en eiermelding for kommunen. Porsgrunn kommune har vedtatt prinsipper for eierskap.

Selskapet har ikke blitt godt orientert om innholdet i disse dokumentene av eierne gjennom forankring i representantskapet eller på annen måte.

---

⁴ Jf KS anbefalinger om eierskap, se vedlegg.

Bamble kommune

Bamble kommune utarbeidet en eierskapsmelding i 2010. Meldingen er sist behandlet i kommunestyret i februar 2015.

Eiermeldingen presiserer at kommunens eierrolle utøves gjennom kommunestyret og eierorganene.

I eiermeldingen er det anbefalt at den blir behandlet politisk minst en gang i hver valgperiode, samt at den blir gjennomgått og eventuelt revidert årlig i kommunestyret.

Vedlagt eierskapsmeldingen er det en oversikt med informasjon om de selskapene kommunen eier, herunder Grenland Havn IKS. I denne oversikten er kommunens forventinger til selskapene gitt ved at formål og mål er beskrevet for hvert selskap.

Porsgrunn kommune

Porsgrunn kommune har vedtatt eierstyringsprinsipper for kommunen, jf. bystyresak 73/14 og 6/15. Bystyret har bedt rådmannen om å utarbeide nærmere retningslinjer for utøvelse av eierskap i tråd med de vedtatte prinsippene, samt forslag til eierstrategier for de ulike selskapene. Dette arbeidet er ikke ferdigstilt.

Bystyret har lagt til grunn i eierstyringsprinsippene at kommunen fremmer sine interesser overfor selskapene gjennom representantskap/generalforsamling og eiermøter.

I eierskapsprinsippene står det at kommunens etiske retningslinjer skal ligge til grunn for virksomhet der kommunen har eierinteresser.

Selskapsavtale, eieravtale og vedtak

Det er etablert en selskapsavtale for Grenland Havn IKS i tråd med kravene i IKS-loven. Selskapsavtalen ble utarbeidet i 2011 og vedtatt i 2012 av eierne.

Selskapets representantskap er satt sammen i tråd med lovkravene. KS anbefaler at kommunestyret oppnevner sentrale folkevalgte som eierrepresentanter.

Eierrepresentantene i de to kommunene vi har undersøkt er også representanter i kommune-/bystyret, og flere sitter i formannskapet.

Frist for innkalling til representantskapsmøte er senest 4 uker før møtedato, jf. IKS-loven § 8 og selskapsavtalen § 4. Innkalling skal ifølge selskapsavtalen sendes eierkommunene med tilsvarende frist. For perioden vi har undersøkt er innkalling sendt minimum 4 uker før, men vi ser at saker er ettersendt og nye saker er ført opp på sakslista etter at innkalling er sendt. Når tilleggsdokumentasjon er sendt ut, varierer fra 3 uker før til i ett tilfelle dagen før representantskapsmøtet. Én sak er satt opp utenom sakskartet, sak 9/13. Saken gjaldt kjøp av trucker etter endt leasingperiode. Det fremgår ikke av protokollen om spørsmålet om behandling av den saken ble eksplisitt godkjent av representantskapet, jf. IKS-loven § 9 må samtlige medlemmer samtykke om representantskapet skal behandle saker som ikke er meddelt representantskapet etter de regler som gjelder for innkalling. To varamedlemmer var innkalt til møtet, hvorav ett meldte forfall. I merknaden til § 9 står det: *Hvis ikke alle representantskapets medlemmer er tilstede i møtet, er lovens krav likevel oppfylt dersom samtykke fra de fraværende innhentes f.eks. over telefon eller telefaks.*

Eierkommunene har inngått en eieravtale vedrørende Grenland Hav IKS. Eieravtalen er vedtatt i kommune-/bystyrene i 2012, samtidig med selskapsavtalen og nye retningslinjer for valgkomité for Grenland Havn IKS. Formålet med eieravtalen er å regulere viktige forhold mellom kommunene som deltakere i selskapet. Denne avtalen omtales nærmere under punkt 4.2.

Grenland Havn IKS har utarbeidet strategidokumentet «Visjon, forretningsidé og strategiske mål». Dokumentet er vedtatt av representantskapet. I forkant av representantskapets behandling ble dokumentet sendt eierkommunene for behandling. Dokumentet er vedtatt av bystyret i Skien (sak 14/14), formannskapet i Porsgrunn (sak 13/14) og i Bamble har formannskapet hatt saken til orientering.

Flere av målene i strategidokumentet er direkte relatert til formålet i selskapsavtalen, men det er også mål som er i ytterkant eller går utover formålet. Dette gjelder mål om at havna skal være en pådriver og bidragsyter for etablering av transportrelatert næring, og at regionen har et attraktivt kystområde for rekreasjon og friluftsliv. Bamble kommune har i sin eiermelding mål for selskapet som er identiske med strategidokumentet.

Bamble kommune opplyser at kommunestyret i perioden 2013 og til nå har fattet ett vedtak ang. Grenland Havn IKS. Det gjaldt fastsettelse av godtgjøring for representantskapet i for 2013, det ble samtidig vedtatt at det fra 2014 skulle utarbeides felles godtgjøringsreglement for representantskapet i Grenland Havn IKS. I

Porsgrunn kommune har bystyret i samme periode kun hatt en sak, som gjaldt fritak av politiske verv og suppleringsvalg til representantskapet i selskapet.

Folkevalgtopplæring

KS anbefaler at kommunene som del av folkevalgtopplæringen gjennomfører obligatoriske kurs eller eierskapsseminarer innen 6 måneder, og ny opplæring etter to år. Det anbefales også at kommunestyret får en oversikt over status i selskapene.

Opplæring av eierrepresentanter er ikke omtalt i eierskapsprinsippene til Porsgrunn kommune. I Eiermeldingen til Bamble kommune er det lagt det nedfelt at de folkevalgte skal ha en gjennomgang av eierskapsmeldingen og selskap kommunen eier ved inngangen til hver valgperiode og opplæring etter behov.

Kommunens eierrepresentanter opplyser at det gis generell folkevalgtopplæring. Begge kommunene legger opp til en noe mer omfattende opplæring for eierstyring etter valget, enn det som er gitt tidligere. I Bamble er dette nedfelt i Eiermeldingen som nylig er vedtatt.

Representasjon og delegasjon

Kommunene har fire representanter hver i representantskapet. Representantene er valgt av kommune-/bystyret.

Representantskapet har i perioden vi har undersøkt behandlet de saker som de etter lov og eieravtale plikter å behandle.

Styret

Styret har lovlig sammensetning, jf. pkt. 2.3.

KS anbefaler at kommunen har rutiner for kompetansevurdering av styrer og sørger for opplæring av styrerepresentantene.

Kommunene har i Eiermelding/eierstyringsprinsipper at selskapets behov for kompetanse skal vektlegges ved valg av styrerepresentanter. Bamble kommune har nylig fått inn i sin Eiermelding at de ønsker at styret skal sørge for jevnlig styreopplæring og bør vurdere egevaluering hvert år. I Eiermeldingen er det også lagt til grunn at det skal utarbeides instruks for styret og daglig leder.

Styreleder er ikke gjort kjent med forventningen fra Bamble kommune om at styret skal sørge for jevnlig styreopplæring, men opplyser at styret i samarbeid med administrasjonen i selskapet har hatt noe opplæring i 2013. Det ble også gjennomført styreopplæring i regi av selskapet i 2011. De to sist valgte styrerepresentantene ble valgt etter siste opplæringsrunde.

Styret foretar egenevaluering. I perioden vi har sett på er dette gjort i 2013 og 2015.

KS anbefaler også at alle som tar på seg styreverv for kommunale selskap, bør registrere styreverva sine i www.styrevervregisteret.no. Styreleder er registrert, men ikke de andre styrerepresentantene.

KS anbefaler at eier ser etter at selskapsstyrene har og jevnlig reviderer etiske retningslinjer. Grenland Havn IKS har ikke egne etiske retningslinjer. Ingen av eierne har stilt krav om at selskapene de eier skal ha egne etiske retningslinjer. Porsgrunn kommune har vedtatt i sine eierstyringsprinsipper at kommunens etiske retningslinjer skal ligge til grunn for den virksomhet som utøves i selskap kommunen har eierinteresser i. Bamble kommune har som ett av prinsippene i meldingen at alle selskaper skal utvise et samfunns- og etisk ansvar i hele sitt virke.

Ansattes representant i styret skal ikke delta når styret behandler forskrifter, jf. IKS-loven § 10 ellefte ledd. Styret har i perioden vi har undersøkt behandlet én forskrift. Det framkommer ikke av styreprotokollen om ansattes representant fratradte ved behandlingen av den saken.

Rapportering og avklaring av rammer

KS anbefaler at det er en klar og forutsigelig kommunikasjon mellom eierorgan og kommunestyre i forkant av representantskapsmøte.

Det er kommune-/bystyret som avgjør hva kommunen som eier skal mene om en sak og som har anledning til å instruere representantene.⁵ Etter eieravtalen skal representantskapets leder sørge for at innkalling til møter i representantskapet sendes

---

⁵ Jf. Ot.prp. nr. 53 (1997-1998) om lov om interkommunale selskaper og lov om endringer i kommuneloven m.m. (kommunalt og fylkeskommunalt foretak) merknader til § 7 i lov om interkommunale selskaper.

kommunene ved ordfører minst fire uker før møtet avholdes. Ordfører bestemmer om sakene skal legges fram til behandling i kommunestyret.

Bamble kommune har nedfelt i sin eierskapsmelding at innkalling til representantskap som hovedregel bør settes opp som sak til kommunestyret i regi av ordføreren, før representantskap avholdes. Sakene til representantskapet for Grenland Havn IKS er i hovedsak satt opp som orienterings/referatsaker i kommunestyret, men innkalling og dagsorden har også vært tatt opp til behandling i kommunestyret. I selskapsoversiktens punkt om rapportering er det for Grenland Havn IKS vist til årsmelding og årlig informasjon i kommunestyret. På spørsmål om hvordan selskapet rapporterer til eier, opplyser de representantene som har svart, at representantskapet blir jevnlig orientert og at det rapporteres til kommune/bystyret gjennom årsmelding, regnskap og statistikk.

Prinsippene for eierstyring som er vedtatt i Porsgrunn kommune, omhandler ikke rapportering/informasjon. Vi kan ikke se av dagsorden til Porsgrunn bystyre i perioden fra 2013 og til nå, at representantskapsaker for Grenland Havn IKS har vært lagt fram for bystyret. Eierrepresentantene gir ulike svar på om det er rutiner for rapportering fra selskap til eier. En representant opplyser at eier informeres via saker til representantskapet og ved spesifikk informasjon i formannskap/bystyret, en annen at eier får informasjon via årsmelding. De to siste er usikre.

Både selskapet og eierne opplyser om at det er gitt orientering til kommunestyre og formannskap. Det er også gitt orienteringer/gjennomført møter med politisk og administrativ ledelse.

4.2 Spesielt om eieravtalen

- *I hvilken grad er avtalte rutiner for eierskapsutøvelsen fulgt:*
  - *informasjon til andre eiere om bundet mandat i representantskapet*
  - *kommunens håndtering av representantskapsaker*
  - *valg av styremedlemmer*
  - *godtgjørelse til representantskapet*
  - *samordning av standpunkt i viktige saker*
  - *informasjonsmøter/eiermøter*

I eieravtalen er det utarbeidet rutiner for eierskapsutøvelse. Vi skal her se på hvilke særskilte rutiner som er lagt og hvordan de eventuelt er fulgt opp.

Informasjon til andre eiere om bundet mandat i representantskapet

Kommunestyret har anledning til å instruere sine representantskapsmedlemmer til å stemme slik kommunestyret bestemmer i bestemte saker.⁶ Denne retten er også nedfelt i eieravtalen, men eierne har også forpliktet seg til å informere de andre eierkommunene om at det er gitt bundet mandat.

De to eierkommunene som er omfattet av eierskapskontrollen har ikke gitt egne representanter bundet mandat i den perioden vi har undersøkt.

Kommunens håndtering av representantskapsaker

Etter avtalen skal kommunene få saker til representantskapet minimum fire uker før møtet avholdes. Ordfører bestemmer om de saker som skal behandles i representantskapet skal legges fram til behandling i kommunestyret.

Bamble kommune har saker til representantskapet som orienteringssaker i kommunestyret. I noen tilfeller er saker satt opp til behandling. Bamble kommune har nedfelt denne praksisen i sin eierskapsmelding. Vi har ikke sett at Porsgrunn kommune har tilsvarende praksis. I perioden vi har undersøkt fremgår det ikke av sakspapirene at saker til representantskapet blitt lagt fram for bystyret i Porsgrunn.

Enkelte av eierrepresentantene opplyser at det blir gitt informasjon til bystyret/kommunestyret og formannskapet.

En av eierrepresentantene fra Porsgrunn opplyser at eierrepresentantene ikke møtes i forkant av representantskapsmøtene for å samordne sine synspunkter.

Gjennomgangen av sakslistene for representantskapet viser at det er tatt opp saker der det kan antas at kommunen som eier ville sikre at eierrepresentantene har kjennskap til hva flertallet i kommune-/bystyret mener. Dette gjelder kanskje særlig saker om finansielle plasseringer. Den siste saken gjaldt plassering av 40 millioner kroner, og var satt opp på dagsorden 22.05.15. Denne saken har vært i Bamble kommunestyre til behandling. Den har ikke vært satt på sakskartet i bystyre eller

---

⁶ Jf. Ot.prp. nr. 53 (1997-1998) om lov om interkommunale selskaper og lov om endringer i kommuneloven m.m. (kommunalt og fylkeskommunalt foretak) merknader til § 7 i lov om interkommunale selskaper.

formannskap i Porsgrunn kommune. Representantskapet fattet ikke vedtak i saken, fordi havnestyret ønsket ytterligere vurderinger av saken.

Valg av styremedlemmer

Etter avtalen skal representantskapet oppnevne egen valgkomité for Grenland Havn IKS, etter forslag fra kommunene. Eierne har fastsatt retningslinjer for valgkomiteen. Styremedlemmene velges av representantskapet. Dette er i tråd med IKS-loven.

Valgkomiteen består av ordførere og varaordførere i de tre eierkommunene, og er ikke endret i den perioden vi har undersøkt.

Det å ha valgkomité er i tråd med Eiermelding/eierstyringsprinsipper i kommunene og tilrådingene fra KS.

I Eiermeldingen til Bamble kommune er det i prinsippene for eierskap oppgitt at kommunestyret skal oppnevne og velge styrerepresentanter med numerisk vararepresentant.

Valgkomiteen har i tråd med retningslinjene utarbeidet skriftlig fremlegg på kandidater med grunnivelse og beskrivelse av kompetanse. Det er redegjort for komiteens arbeid, men det er ikke beskrevet om komiteen har vært i kontakt med andre. I retningslinjene er det nedfelt at komiteen bør kontakte bl.a. administrativ leder i deltakerkommunene, men dette er ikke gjort i de to kommunene vi har undersøkt.

Valgkomiteen har levert enstemmige innstillinger for de to periodene vi har sett på 2013-2015 og 2015 – 2017. Styresammensetningen sikrer krav om kjønnsrepresentasjon satt til styrer i interkommunale selskaper. Det er gjort ett suppleringsvalg i perioden vi har sett på, da ett styremedlem ba om fritak for verv. Valgkomiteen fremmet forslag om nytt medlem.

Representantskapet behandlet i møte 22.05.15 en sak om evaluering av valgkomiteens arbeid. Bakgrunn for saken var at styret i sin egevaluering hadde et punkt om valgprosessen for styrets sammensetning, som styret mente representantskapet burde vurdere. Evalueringen framkommer ikke av protokoll eller sakspapirer. Leder av representantskapet opplyser at det ble diskutert om representantskapet kunne foreslå kandidater til styret i møte, men at det ikke ble fattet noe vedtak om å gjøre endringer i valgprosessen.

Godtgjørelse til representantskapet

Vervet som representant i representantskapet er å regne som et folkevalgt verv, og skal godtgjøres i samsvar med kommuneloven §§ 41 og 42. Her er det fastlagt at dette skal fastsettes av kommunestyret selv, noe som innebærer at dette ikke kan delegeres.

Kommune/bystyrene har i eieravtalen vedtatt at det skal være et felles godtgjørelsesreglement for representantskapet i Grenland Havn IKS. Det er ikke utarbeidet et slikt reglement. I avtalen er det videre lagt til grunn at hver kommune skal betale godtgjørelse til sine medlemmer og varamedlemmer i representantskapet.

I en prinsipputtale fra Kommunal og moderniseringsdepartementet (28.11.13) på spørsmål om selskapet har anledning til å utbetale godtgjøring til leder av representantskapet, er det lagt til grunn at det er kommunestyret som må fastsette godtgjøring. KS eierforum har uttalt at kommunestyret bør utbetale godtgjøring til medlemmer i representantskapet.

Godtgjørelse til representantskapet i havna er drøftet i ordførerkollegiet. De støttet en anbefaling fra rådmennene om at kommunenes representanter skal ha godtgjørelse etter vedkommende kommunes generelle godtgjørelsesreglement, jf. Bamble kommunestyre sak 84/13.

Saken om godtgjørelse har vært drøftet i styret og representantskapet. I sak 04/14 fattet representantskapet følgende enstemmige vedtak (utdrag):

... Representantskapet mener at godtgjørelsen skal ut denne perioden betales av den enkelte eierkommune i henhold til godtgjørelsesreglementet i Grenland Havn IKS.

I egenerklæringer fra flere av eierrepresentantene og fra styret blir det påpekt at eierkommunene foreløpig ikke har vedtatt felles reglement for godtgjørelse for representantskapet.

Samordning av standpunkt i viktige saker

Kommunene har forpliktet seg til å samordne sin stemmegivning i representantskapet i saker av uvanlig stor betydning for selskapet eller for en eller flere av kommunene. Eksempler på slike saker er ifølge eieravtalen, beslutning om å avhende eksisterende eller bygging av ny havn. Det har ikke vært saker der kommunene har samordnet sine standpunkter i den perioden vi har undersøkt. Det har heller ikke vært behandlet saker som omhandler de eksemplene det er vist til her.

Informasjonsmøter/eiermøter

Selskapet og kommunene kan innkalle til informasjonsmøter. Hensikten med møtene er å informere og drøfte viktige saker før de kommer til behandling i representantskapet. Styret opplyser at det 21.11.14 ble avholdt et ekstraordinært møte om havnesamarbeid og intermodal godstransport i Vestfold og Telemark, initiert av selskapet. Hensikten med møtet var å komme frem til en enhetlig plattform for videre diskusjoner og for å kunne opptre mest mulig enhetlig på dialogmøtet med Telemark og Vestfold fylkeskommuner i Larvik 08.12.14. Representanter fra selskapet og eierkommunene deltok.

Styret opplyser at det i 2009 ble gjennomført fellesmøte med eierkommunene og selskapet for å utrede mulighetene for ny stykkgodshavn.

Både styret og flere av eierrepresentantene opplyser at havnedirektøren orienterer på forespørsel om selskapets anleggenger i by-/kommunestyremøter. Det framgår ikke av dagsorden i de respektive by-/kommunestyrene at slik informasjon er gitt i den perioden vi ser på.

4.3 Annet

Habilitetsvurdering og politisk representasjon i styrene

Ordfører i Bamble kommune er valgt som nestleder i styret. KS anbefaler at ordfører og rådmann ikke sitter som representant i styret, da det kan gi ulemper knyttet til inhabilitet i mange eller viktige saker. I siste sak kommunestyret i Bamble behandlet der Grenland Havn IKS var part, ble habilitetsreglene ivaretatt. Vi har ikke undersøkt hvordan dette er håndtert utover denne ene saken.

5 Vurderinger av eierskapet

Blir kommunens eierinteresser i Grenland Havn IKS utøvd og forvaltet i samsvar med aktuelle regler og normer, samt kommunestyrets/bystyrets vedtak og forutsetninger?

5.1 Oppfølging av eierskap – retningslinjer og praksis

På flere av områdene vi har undersøkt blir kommunenes eierinteresser utøvd og forvaltet i samsvar med aktuelle regler og normer. Men det er også områder der praksis ikke er i tråd med regler og anbefalinger som er gitt for god eierstyring. Dette er kommentert nedenfor.

Eiermelding

Kommunene har inngått en avtale som sikrer samordning av eierskapsutøvelsen. Bamble kommune har utarbeidet eiermelding, mens Porsgrunn kommune har utarbeidet eierstyringsprinsipper. Porsgrunn kommune skal starte arbeidet med eiermelding høsten 2015.

Grenland Havn IKS kjenner ikke godt til eiernes forventninger til selskapet slik disse kommer til uttrykk i Bamble kommunes eiermelding og i eierstyringsprinsippene i Porsgrunn kommune. Den enkelte eier kan ikke gi føringer for selskapet på egenhånd. Dersom en eier ønsker å gi konkrete føringer for et selskap, må disse implementeres gjennom selskapsavtalen eller ved vedtak i representantskapet, som er selskapets eierorgan.

Selskapsavtale, eieravtale og vedtak

Det vedtatte strategidokumentet for selskapet har målsettinger som kan være mer vidtgående enn formålet som er angitt i selskapsavtalen. Kommunene bør vurdere om formålet i selskapsavtalen er dekkende.

Representantskapet har behandlet en sak som ikke stod på dagsorden. Det er ikke dokumentert gjennom protokollen at de formelle vilkårene for slik saksbehandling var oppfylt. Vi har imidlertid ikke vurdert om dette var en sak som etter eieravtalen og fullmaktsbestemmelsene måtte behandles av representantskapet. Det er også saker som er satt opp på dagsorden etter fristen for utsendelse. Loven åpner for dette så lenge samtlige medlemmer av representantskapet samtykker. Vi vil imidlertid påpeke

at det at saker settes opp på dagsorden etter fristen, vil gjøre det vanskeligere å sikre at kommunestyret er orientert om saker i forkant av representantskapsmøter.

Representasjon og delegasjon

Kommunene har valgt personlig vara til representantskapet, og praktiserer ikke vara i rekke slik det er nedfelt i selskapsavtalen.

Styret

Det er ikke utarbeidet styreinstruks, men styret har lagt opp til at det skal bli gjort i løpet av 2015. Dette vil være i tråd med anbefalinger fra KS og Bamble kommune sin eiermelding.

Ut fra informasjonen vi har fått, er det ikke entydig hvem som har ansvar for opplæring av styret; eierkommunene eller selskapet. Det er heller ikke et system for jevnlig styreopplæring.

Selskapet har ikke utarbeidet egne etiske retningslinjer slik KS anbefaler. Vi mener at det kan være forhold som er spesielle for havnedrift, og som gjør at kommunenes etiske retningslinjer ikke er dekkende eller relevante. Eksempelvis kan kommunen og selskapet ha ulike behov når det gjelder retningslinjer for praktisering av meroffentlighet.

Rapportering og avklaring av rammer

Bamble kommune har en praksis som vi mener sikrer rapportering til kommunestyret og avklaring av rammer for kommunens eierrepresentanter, slik KS anbefaler. Vi kan ikke se at Porsgrunn kommune sikrer det i samme grad.

5.2 Oppfølging av eieravtalen

- *I hvilken grad er avtalte rutiner for eierskapsutøvelsen fulgt?*

Flere av rutinene som er avtalt er blitt fulgt opp, men det er også noen rutiner som ikke har vært anvendt i perioden. Det gjelder bruk av bundet mandat og samordning av standpunkt. Vi vil her kommentere noen områder der praksis er litt ulik eller at rutinene ikke er fulgt helt opp.

Kommunens håndtering av representantskapsaker

Innkallingene til representantskapsmøtene har kommet til kommunen innenfor de fristene som er satt i avtalen, men enkelte saker er satt opp på dagsorden etter fristen.

Selv om kommunene har hatt ulik praksis for om saker til representantskapsmøtene er lagt fram for kommune-/bystyret, er praktiseringen i tråd med avtalen. Vi vil imidlertid påpeke at det generelt er viktig at kommunestyret får kjennskap til representantskapsaker og mulighet til å vurdere behovet for å binde representantens mandat i representantskapet.

Valg av styremedlemmer

Retningslinjene som er utarbeidet, åpner for at valgkomiteen selv kan vurdere hva de trenger av informasjon for å kunne grunngi sitt forslag. Komiteen har valgt å ikke følge de anbefalingene som er gitt knyttet til å innhente informasjon. Komiteen har likevel gitt innstilling i tråd med de krav som er satt i retningslinjene.

Eiermeldingen til Bamble kommune har en upresis omtale av kommunestyrets rolle når det gjelder valg av styremedlemmer. Kommunestyret velger styremedlemmer til styret i kommunale foretak, men ikke til styret i interkommunale selskaper og aksjeselskaper.

Godtgjørelse til representantskapsmedlemmene

Denne delen av avtalen er ikke blitt fulgt opp. Etter loven er det kommunestyret selv som skal fastsette godtgjørelse til representantskapsmedlemmene. Dersom kommunene har reglement for godtgjørelse til folkevalgte representanter, mener vi det er naturlig at det er dette som gjelder også for representantskapsmedlemmer i Grenland Havn IKS. Kravet er imidlertid bare at kommune-/bystyret fastsetter satsene. Det kan dermed være ulike satser for ulike selskap, og eierkommunene kan velge å fatte vedtak i kommune-/bystyrene om like satser for Grenland Havn IKS.

I eieravtalen er det nedfelt at eierne skal utbetale godtgjøringen, og denne delen er fulgt opp. Det at eier betaler godtgjøringen er i tråd med anbefalinger fra KS-eierforum og prinsipputtalen fra departementet.

6 Anbefalinger

Vi mener at eierne bør:

- vurdere om det er behov for å justere formålet i selskapsavtalen,
- sikre at vara til representantskapet velges i tråd med selskapsavtalen,
- vurdere om det er behov for å endre bestemmelser om godtgjøring i eieravtalen slik at avtalen er i tråd med praksis og gjeldene regler og retningslinjer,
- sikre at det blir utarbeidet instruks til styret,
- sikre at det utarbeides egne etiske retningslinjer for selskapet.

Bamble kommune bør:

- sikre at kommunens forventninger til selskap i Eiermeldingen er forankret i Eierorganet og gjort kjent for selskapene,
- sikre at Eiermeldingen har korrekt informasjon om valg av styremedlemmer.

Porsgrunn kommune bør:

- utarbeide Eiermelding og sikre at relevant innhold blir forankret i Eierorgan og gjort kjent for egne selskaper,
- sikre at saker som skal behandles av representantskapet er kjent for og avklart med kommunestyret.

Vedlegg

Vedlegg 1 – Formler for beregning av nøkkeltall

Vedlegg 2 – KS anbefalinger for godt eierskap

Formler benyttet ved beregning av nøkkeltall:

Resultatgrad i %	(Driftsresultat x 100) / Sum driftsinntekter <i>Resultatgraden er et mål på hvor stort driftsresultatet er i forhold til omsetningen.</i>
Likviditetsgrad 1	Sum omløpsmidler / Sum kortsiktig gjeld <i>Likviditetsgrad 1 måler bedriftens evne til å dekke betalingspliktene etter hvert som de forfaller. Likviditetsgrad 1 bør være større enn 1,5.</i>
Egenkapitalandel i %	(Sum egenkapital x 100) / Sum total kapital <i>Er et uttrykk for hvor stor del av eiendelene som er finansiert med egenkapital og dermed hvor mye av eiendelene som kan gå tapt før kreditorenes fordringer kommer i fare.</i>
Gjeldsgrad	Sum gjeld / Sum egenkapital <i>Gjeldsgraden viser hvor stor gjelda er i forhold til egenkapitalen. En gjeldsgrad på 1 vil si at bedriften har like stor gjeld som egenkapital. En kan si at jo mindre dette forholdstallet er, jo mer solid er bedriften.</i>

KS' anbefalinger om eierskap mm

Nr. 1 Obligatorisk opplæring av og informasjon til folkevalgte

- Kommuner bør som en del av folkevalgtopplæringen gjennomføre obligatoriske kurs eller eierskapsseminarer. Den første opplæringen bør gjennomføres i løpet av de første 6 månedene av valgperioden. Det anbefales at kommunestyret får en oversikt over status for selskapene.

Det anbefales at det gis en oppfølging av opplæringen etter 2 år.

Nr. 2 Utarbeidelse av Eiermeldinger

- Kommuner anbefales å foreta en gjennomgang av virksomhet som er organisert som selvstendige rettssubjekter eller interkommunale organer, ved å lage en Eiermelding. Eiermeldingen bør gjennomgås og revideres hvert år i kommunestyret. Eiermeldingen skal gjennomgå strategier og formål for det enkelte selskap.

En Eiermelding bør som minimum ha tre hovedpunkter;

- 1. Oversikt over kommunens virksomhet som er lagt i selskaper og interkommunale samarbeidstiltak*
- 2. Prinsipper for Eierstyring*
- 3. Formålsdiskusjon og selskapsstrategi knyttet til de ulike selskapene.*

Interkommunale eierskapsmeldinger kan også utarbeides.

Nr. 3 Utarbeidelse og revidering av selskapsstrategi og selskapsavtale/vedtekter

- Selskapets virksomhet skal tydelig fremgå av vedtektene/selskapsavtalen. Innenfor rammen av vedtektene/selskapsavtalen bør selskapet ha klare mål og strategier. Eierne skal ha et bevisst forhold til en eventuell forventet avkastning. For selskaper som opererer innenfor et marked skal prinsippene for utbyttepolitikk klargjøres og deretter fremmes for Eierorganet. Langsiktighet og samfunnsansvar bør legges til grunn for det kommunale/fylkeskommunale eierskap. Formålet i selskapsavtale/vedtekter bør vurderes med jevne mellomrom, for å se om det er behov for endringer.

Nr. 4 Vurderinger og valg av selskapsform

- Det er Eiers ansvar å sikre en selskapsform som er tilpasset selskapets formål, Eierstyringsbehov, markedsforhold og konkurransereguleringen, herunder regelverket om offentlig støtte.

Skal selskapet ta risiko og operere i et marked bør det etableres et aksjeselskap. Der selskapet skal yte tjenester til Eierne i egenregi for flere kommuner kan interkommunale selskap være en hensiktsmessig form. Der en enkeltkommune skal drive en virksomhet i egenregi, kan kommunalt foretak (KF) være en hensiktsmessig form. Stiftelser bør ikke brukes for virksomhet som krever Eierstyring.

Nr. 5 Fysisk skille mellom monopol og konkurransevirkosomhet

- Selskaper som opererer med konkurransevirkosomhet i tillegg til monopolvirkosomhet, bør som hovedregel skille ut den markedsrettede delen av virkosomheten for å unngå rolleblanding og kryss-subsidiering.

Organiseringen av konkurranseutsatt virkosomhet bør så langt mulig være ledelsesmessig, personalmessig og fysisk atskilt fra monopolvirkosomheten.

Nr. 6 Tilsyn og kontroll med kommunale foretak og med forvaltningen av kommunens interesser i selskaper

- Kommunestyret har både et tilsyns og kontrollansvar for å sikre at kommunen når sine mål, at regelverket etterlevs og at etiske hensyn ivaretas. Kontrollen utføres blant annet gjennom regnskapsrevisjon, forvaltningsrevisjon og selskapskontroll. Kontrollansvaret gjelder også når virkosomheten er skilt ut i egne selskaper.

Nr. 7 Eierorganets sammensetning og funksjon

- For aksjeselskap og interkommunale selskaper anbefales det at kommunestyret oppnevner sentrale folkevalgte som selskapets eierrepresentanter i eierorganet. Eierutøvelsen skal speile kommunestyrets samlede (flertallets) beslutning. Det er viktig at det opprettes en forutsigbar og klar kommunikasjon mellom eierrepresentantene og kommunestyret i forkant av generalforsamling/representantskapsmøte.

Nr. 8 Gjennomføring av generalforsamling og representantskapsmøter

- De formelle eiermøtene er generalforsamling eller representantskap. Det kan også innkalles til uformelle eiermøter, men på slike møter kan det ikke fattes vedtak som binder styret. Styret innkaller i god tid for at flest mulig av eierorganets medlemmer kan delta i generalforsamling/representantskapet og at dette blir en effektiv møteplass for aksjeeierne og styret. Bestemmelser om innkallingsfrist kan tas inn i vedtektene, og det bør her tas hensyn til kommunens behov for å ha tid til å behandle aktuelle saker.

Nr. 9 Sammensetning av styret

- Det er eiers ansvar å sørge for at styrets kompetanse samlet sett er tilpasset det enkelte selskaps virkosomhet. Det anbefales at kommunen sikrer opplæring av styremedlemmene.

Nr. 10 Valgkomité for styreutnevning

- Ved valg av styre til selskaper organisert etter aksjeloven og lov om interkommunale selskaper bør det vedtektsfestes bruk av valgkomité. Formålet er å sikre sammensetning av styre med komplementær kompetanse og i tråd med eiers formål med selskapet. Representantskapet/generalforsamlingen velger leder av

valgkomiteen. I selskap med flere eierkommuner bør valgkomiteen sammensettes slik at den reflekterer eierandel. Valgkomiteens innstilling bør begrunnes.

Nr. 11 Rutiner for kompetansevurdering av selskapsstyrene

- Eier har ansvar for å sikre at styret har den nødvendige kompetansen for å nå selskapets mål. I dette ligger det også at eier står fritt til å skifte ut styremedlemmer innenfor valgperioden. Styret selv har også et selvstendig ansvar for å jevnlig vurdere egen kompetanse i forhold til eiernes formål med selskapet, og det er derfor anbefalt en rekke rutiner for å sikre nødvendig kompetanse.

Nr. 12 Styresammensetning i konsernmodell

- Styremedlemmer i morselskap bør ikke sitte i styret til datterselskap. Konserndirektøren kan være representert i datterselskapenes styre.

Nr. 13 Oppnevning av vararepresentanter

- Der det utpekes vara til styre bør ordningen med numerisk vara benyttes for å sikre kontinuitet og kompetanse i styret.

Nr. 14 Habilitetsvurderinger og politisk representasjon i styrene

- Det anbefales at styrene etablerer faste rutiner for å håndtere mulige habilitetskonflikter. Ordfører og rådmann bør ikke sitte i styre.

Nr. 15 Kjønnrepresentasjon i styrene

- Det er krav om representasjon av begge kjønn i styrene for både interkommunale selskap, aksjeselskap og aksjeselskap hvor kommuner og fylkeskommuner har eiermajoritet

I loven er det krav om 40 % kjønnrepresentasjon i styrene for både interkommunale selskap og aksjeselskap hvor kommuner og fylkeskommuner har 2/3 av aksjene.

Nr. 16 Godtgjøring og registrering av styreverv

- Kommunen bør i forbindelse med utarbeidelse av eiermelding ha en prinsipiell diskusjon om honorar. Denne bør danne grunnlag for eierorganets fastsetting av styrehonorar, uavhengig av organisasjonsform. Alle som påtar seg styreverv for kommunale selskaper bør registrere vervene på www.styrevervregisteret.no

Nr. 17 Arbeidsgivertilhørighet i selvstendige rettssubjekter

- Det anbefales at selskapene ved utskilling av virksomhet til selvstendige rettssubjekter søker medlemskap i en arbeidsgiverorganisasjon. KS Bedrift vil være et naturlig valg for mange av disse selskapene.

Nr. 18 Utarbeidelse av etiske retningslinjer

- Eier bør påse at selskapsstyrene utarbeider, og jevnlig reviderer, etiske retningslinjer for selskapsdriften, jf. anbefalingene i pkt. 2 foran.

Nr. 19 Særlig om administrasjonssjefens rolle i kommunale og fylkeskommunale foretak.

- Administrasjonssjefens rolle som budsjettansvarlig for kommunens samlede økonomiske virksomhet, herunder foretakene, kombinert med manglende instruksjonsmyndighet overfor daglig leders disponeringer, bør være gjenstand for en samhandlingsdiskusjon ved opprettelse av foretak. Administrasjonssjefen, stedfortreder eller andre i ledende administrative posisjoner samt medlem av fylkes- og kommunalråd kan ikke sitte i styret. I kommuner med parlamentarisme kan *ikke* kommune- og fylkesråd være medlem i foretaksstyrene. Det samme gjelder administrasjonssjef/stedfortreder.